

INPUT DERDEN

Bijlage 4 / 2019

INHOUD

INLEIDING: INTERACTIEDAG VLAAMSE ARCHEOLOGIESECTOR..... 3
RONDETAFEL 1: ARCHEOLOGIEPORTAAL..... 4
RONDETAFEL 2: HANDLEIDINGEN EN VORMING..... 7
RONDETAFEL 3: EVALUATIERAPPORT ARCHEOLOGIE 9
RONDETAFEL 4: ARCHEOLOGISCHE ZONES EN GGA-KAART..... 14
RONDETAFEL 5: DEPONERING 17
RONDETAFEL 6: REFERENTIECOLLECTIES..... 20

INLEIDING: INTERACTIEDAG VLAAMSE ARCHEOLOGIESECTOR

Op 26 september 2018 vond een interactiedag plaats voor de Vlaamse archeologische sector. Daarbij gingen rondetafelgesprekken door over actuele thema's uit de Vlaamse archeologie. Het doel van deze gesprekken was ervaringen uitwisselen, feedback geven, visies vormen en in interactie gaan, zowel met het agentschap Onroerend Erfgoed als onderling tussen de verschillende aanwezigen. Die waren met een 80-tal personen, in hoofdzaak erkende archeologen en medewerkers van archeologiebureaus, mensen in dienst van erkende onroerendergoedgemeenten en IOED's, verantwoordelijken en medewerkers van erkende onroerendergoeddepots, en archeologen in dienst van andere overheden. Namens het agentschap Onroerend Erfgoed namen een gespreksleider en een notulist deel aan elk rondetafelgesprek.

Dit document bevat een verslag van elk van deze rondetafelgesprekken. De verslagen bieden geen woordelijke weergave van de gesprekken maar synthetiseren de onderwerpen, kernpunten, argumenten en visies die aan bod kwamen. Zo bieden ze een inzicht in het verloop van het gesprek, ook voor degenen die er niet aan deelnamen. Omwille van privacy-redenen bevatten de verslagen geen deelnemerslijsten en worden de meningen niet toegewezen aan individuele personen. De thema's van de rondetafelgesprekken waren in volgorde van verslaggeving (klik om direct naar het deelverslag te gaan):

- [Rondetafel 1: Archeologieportaal](#)
- [Rondetafel 2: handleidingen en vorming](#)
- [Rondetafel 3: evaluatierapport archeologie](#)
- [Rondetafel 4: Archeologische zones en GGA-kaart](#)
- [Rondetafel 5: deponering](#)
- [Rondetafel 6: referentiecollecties](#)

Binnen de goedgekeurde (archeologie)nota's kan men zoeken op provincie en gemeente. De lijst van de gemeenten staat nu gesorteerd op hoe vaak een bepaalde gemeente voorkomt, maar eigenlijk zou dit beter alfabetisch zijn.

De **locatie-aanduiding bij het indienen van documenten** is onhandig. Bij grotere projecten krijg je nu een hele lijst percelen waar er sommige uit moeten gehaald worden door te scrollen doorheen de lijst. Niet altijd wordt deze moeite nog gedaan waardoor de lijst met percelen niet klopt. Beter zou zijn om de juiste percelen aan/af te klikken op de kaart. Dit is mogelijk op te lossen met een "negatieve buffer", maar het is een complex probleem dat goed moet onderzocht worden en niet op 1-2-3 kan opgelost worden.

Over de user interface merkt men op dat bij het indienen van (archeologie)nota's de '**invulruimte' beperkt** is t.o.v. de rest van het beeld. Hetzelfde geldt voor het tabblad zakelijkrechthouder: ook hier moet veel open geklikt worden. Men vraagt of dit niet standaard opengezet kan worden. De user interface is intussen al wat ouder. De gebruikerservaring zou veel beter kunnen zijn met een volledige herwerking van de front end, maar dat is veel werk. Het standaard open zetten van de zakelijkrechthouder is een simpeler probleem.

De adresgegevens van bv. opdrachtgevers kunnen gekopieerd worden, maar alle gegevens zouden hierbij mee moeten genomen worden (zoals bv. btw-nummer en naam). Meer **gegevens kopiëren** is relatief eenvoudig om te voorzien. Het auto-aanvullen op basis van btw-nummer is een mogelijke langetermijn oplossing. Er wordt een mogelijkheid gesuggereerd om iedereen een adresboek te laten aanmaken, maar dit is erg omslachtig.

Men vraagt of het mogelijk is om te voorzien dat de **locatie van het vervolgonderzoek kan aangeduid worden** in het archeologieportaal (wanneer er een maatregel is die een opgraving of een uitgesteld vooronderzoek inhoudt). Niet alle bedrijven delen deze informatie namelijk met een ander bedrijf. In plaats van aanduiden op een kaart die publiek zichtbaar is zou men ook kunnen werken met een type-bijlage die niet publiek zichtbaar is (enkel na inloggen).

Men wil graag dat de **hiërarchie van documenten gevisualiseerd of opgezocht** kan worden (melding/archeologienota/nota/.../eindverslag/...) om zo zicht te hebben op de historiek van een project. Hiervoor is een oplossing in de maak. Op basis van de projectcodes zal men een pagina kunnen zien met de historiek. Hier wordt momenteel aan gewerkt.

Het is niet mogelijk **gegevens te wijzigen** (bv melding aanvang onderzoek) **eens ze ingediend zijn**. Men zou het een meerwaarde vinden indien dat wel zou kunnen. Dat is technisch moeilijk. In theorie zou het systeem gegevens kunnen "bijhouden" gedurende x aantal tijd alvorens ze naar een ander achterliggend systeem worden doorgestuurd. In die tijdsperiode zouden de gegevens nog wel kunnen teruggeroepen worden. Maar dat is niet zo evident. In eerste instantie moet men vooral toch opletten om juiste gegevens in te voeren. Wat betreft de melding van aanvang vooronderzoek wordt aangegeven dat men perfect meerdere meldingen kan invoeren indien de startdatum wijzigt. Dit is een louter informatief gegeven.

Vanuit de kant van de dossierbehandelaars wordt gevraagd of een alarmknop kan voorzien worden die waarschuwt wanneer na 2 jaar de archeologienota nog niet is opgevolgd door een nota. Dat zou nuttig zijn voor de **dossieropvolging**. Uiteraard alleen te voorzien voor archeologienota's waar nog een gevolg uit moet komen.

Naast wensen voor functionaliteiten geeft men ook aan dat de **communicatie over nieuwigheden op het portaal beter** kan. Men vraagt om beter aan te geven wat er juist veranderd is, waar men meer op moet letten, enz. en om deze informatie meer te verspreiden. Ook vraagt men meer heldere

richtlijnen over de gebruikers van een archeologisch ensemble. Daar is nu verwarring over waardoor men dit aspect vaak gewoon niet invult.

Men geeft ook aan dat er her en der nog **foute termen** gebruikt worden of informatie gevraagd wordt die niet meer mag (bv. rijksregisternummer). Wanneer men zulke zaken vaststelt mag men dat altijd doorgeven aan ict@onroenderfgoed.be met duidelijk vermelding van waar dit voorkomt (lieft exacte url van de pagina). Dan wordt dit zo snel mogelijk verholpen.

Tot slot informeert Onroerend Erfgoed of er interesse bestaat bij de gebruikers om deel te nemen aan een **testpanel**. Wanneer het agentschap een nieuwe versie ontwikkelt van het archeologieportaal moet die eerst een testfase doorlopen voor ze gereleased wordt. Nu gebeurt dat intern, maar het agentschap zou graag ook een aantal externe gebruikers-testers hebben waar het beroep op kan doen. Men onthaalt dit als een positief idee en stelt voor dat Onroerend Erfgoed deze vraag richt tot VONA en op het volgende netwerkmoment van IOED's en onroenderfgoedgemeenten.

RONDETAfel 2: HANDLEIDINGEN EN VORMING

Deze rondetafel ging over handleidingen en vorming. Tijdens het gesprek kwamen vragen aan bod over de rol van handleidingen, de relatie met vorming, de rol van de verschillende actoren, de noden, enz. De aanwezigen werken voor intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten, stedelijke archeologische diensten, archeologische bureaus en universiteiten.

Op de vraag **of de handleidingen van het agentschap Onroerend Erfgoed gekend zijn** geeft men aan dat dit niet bij iedereen het geval is. Het agentschap Onroerend Erfgoed zou meer moeten inzetten op communicatie hierrond. De handleidingen zijn erg dispaars beschikbaar (verschillende platformen) en staan nergens in een overzicht gebundeld. Het agentschap Onroerend Erfgoed lanceert binnenkort een nieuwe website. Die biedt meer mogelijkheden en kan een deel van de oplossing voor dit probleem vormen. Men vermeldt dat sommige bedrijven interne infomomenten organiseren, maar dat men merkt dat de vertaling naar het terrein soms moeilijk blijft. Een bijkomend probleem is het verloop van werknemers waardoor ook de kennis op een bepaald terrein verdwijnt of verhuist. Vanuit de hoek van de universiteiten wordt aangegeven dat men de handleidingen aan het lezen is met het oog op overdracht van deze info naar de studenten aan de universiteit.

Vervolgens komt de vraag aan bod **of men de handleidingen als nuttig ervaart**. Men is het eens dat de handleidingen nuttig zijn en geeft aan dat ze ook voor bouwheren zinnig kunnen zijn doordat ze achterliggende info verschaffen. Die zit namelijk minder vervat in de regelgeving of de Code van Goede Praktijk. Onroerend Erfgoed werkt momenteel ook aan 'eenvoudige' publicaties waarbij info verstrekt wordt aan een 'niet-gespecialiseerd publiek' rond bepaalde thema's. Dit kan door bedrijven en andere actoren als motiverend materiaal gebruikt worden.

De handleidingen die tot nu werden uitgebracht zijn geschreven door mensen binnen het agentschap Onroerend Erfgoed vanuit de aanwezige expertise. Zijn er suggesties **welke items het agentschap Onroerend Erfgoed nog zou moeten behandelen, ook buiten zijn eigen expertise?** Men is het eens dat bodemkunde hoog op de lijst staat, onder meer door het terugschroeven van dit vak aan de universitaire opleidingen en het verdwijnen van een aantal mensen met expertise op dit domein. Dergelijke handleiding kan niet los gezien worden van vorming op het terrein. Ook een handleiding over juridische aspecten (archeologie en ruimtelijke ordening) komt naar boven als sterke nood. Daarnaast verwijst men naar de dalende kennis over archeozoölogie (hoewel er een stijgende interesse is), en een nood aan vorming over planten- en dierenresten. De focus daarbij zou niet zozeer op determinatie liggen, maar eerder op het inschatten van onderzoekspotentieel. Ook handleidingen over landschappelijk erfgoed worden vermeld, vooral vanuit de hoek van de IOED's die met deze materie bezig zijn (hiervoor wordt aangegeven dat het agentschap momenteel werkt aan een informatieve website over landschapselementen). Tenslotte meldt men dat er vaak een vraag opduikt naar een handleiding over metaaldetectie en meer bepaald vrijtijddetectie (juridische bepalingen, praktische aspecten zoals melding, ...). Men geeft aan dat er vanuit VONA zeker interesse is en er ook financiële zijn middelen om samen te werken rond handleidingen/vorming. Een eerste stap daarin zou kunnen zijn om de leden te bevragen wat de noden zijn. Samenvattend blijkt het dus nodig om nog eens te brainstormen over handleidingen/vorming en dit in samenwerking met VONA, waarbij zeker de stedelijke diensten en universiteiten niet mogen vergeten worden. Men geeft wel mee dat men bij bevragingen naar de noden moet opletten dat die voldoende breed gedragen worden en dat persoonlijke voorkeuren of noden niet te sterk gaan doorwegen.

Vervolgens komt het gesprek op de vraag **of er voor vorming een samenwerking zou kunnen zijn met andere actoren, zoals de universiteiten**. Sommige bedrijven huren al externe experts in en

soms laat men werknemers een specifiek vak volgen aan de universiteiten. Probleem hierbij is dat dit geen relevant diploma oplevert zoals voorzien door de CGP. Op dit laatste aspect repliceert men dat het certificeren van gevolgde opleidingen een taak is van de universiteiten. De regelgeving voorziet momenteel geen accreditatie van experts met bijhorende opleidingen en diploma's of certificaten. Er is ook geen signaal dat dit in de nabije toekomst zou veranderen. Men vraagt zich af of het agentschap Onroerend Erfgoed geen taak heeft als "opleider". Daarop komt de repliek dat op zich wel kan, maar dit niet tot de kerntaken van het agentschap behoort. Bovendien zijn de praktische mogelijkheden recent afgenomen oor het afbouwen of verdwijnen van sommige labo's. Het is afwachten welke mogelijkheden het nieuwe depot in Vilvoorde op dit vlak kan bieden. Ook kan het agentschap geen opleiding geven voor één bedrijf, ook niet als dit bedrijf de opleiding zou openstellen voor anderen indien daar een financiële vergoeding voor gevraagd wordt. Men geeft aan dat VONA bij wijze van oplossing als inrichter zou kunnen optreden, of dat dit gebeurt door de universiteiten. Op de vraag of vormingsmomenten best gebeuren tijdens de week of tijdens het weekend komen gemengde antwoorden. In principe vindt men dat opleiding een deel van de job is en dus tijdens de werkuren moet gebeuren, maar anderzijds geeft men aan dat er zoveel (veld)werk is dat dit voor vele bedrijven niet haalbaar is.

Sommige uitvoerders werken ook met **vrijwilligers**. De vraag stelt zich of deze mensen ook vraag hebben naar handleidingen of vorming, zij het niet per se op hetzelfde 'diepgravende' niveau als voor de professionelen. Men geeft aan dat er zeker interesse en vraag naar is. De ervaring leert dat vrijwilligers vooral uitkijken naar het contact met professionele archeologen die hen dingen bijleren of info verschaffen over die zaken waar ze mee bezig zijn. Bovendien zijn er bij de vrijwilligers ook mensen met een soms uitgebreide expertise op een bepaald terrein. Deze zouden ook kunnen bijdragen bij het opstellen van handleidingen/vorming. Hierop aansluitend vermeldt men dat sommige medewerkers binnen de bedrijven die vaak rond een specifiek thema, materiaalcategorie, ook over expertise beschikken. Men is bereid om die mensen tijdens de werkuren te laten meewerken aan een handleiding, zij het dat dit op een of andere manier gefinancierd moet worden. Men geeft aan dat er naast "echte" handleidingen ook meer ingezet kan worden op uitgebreide **bibliografische lijsten**, zoals die rond Romeins vondstenmateriaal (auteur S. Vanhoutte). Men vraagt daarbij aanvullend of dergelijke lijsten gebruikt worden aan de universiteiten. Dat blijkt het geval, maar dan op voorwaarde dat ze digitaal zijn, of de studenten haken af. Men suggereert Zotero als mogelijk instrument daarvoor.

Men haalt aan dat er ook meer **vorming en toelichtingen of handleidingen naar de bouwsector** zou moeten gericht worden en dat het agentschap Onroerend Erfgoed hier een belangrijke rol te spelen heeft. Stedenbouwkundige ambtenaren en bouwheren zijn vaak niet mee en dan ad hoc archeologen contacteren waar ze ooit mee hebben samengewerkt. Men geeft aan dat het agentschap wel degelijk infosessies organiseert en folders verspreidt, maar dat die weinig respons krijgen.

Men geeft nog mee dat **handleidingen en vorming niet los van mekaar kunnen gezien worden**. Vormingsmomenten leiden tot handleidingen en omgekeerd. Dit wordt algemeen beaamd, en men verwijst naar de C14 opleiding die nu een handleiding wordt, en de handleiding menselijke resten waar een workshop over doorgaat in het KIK.

Het gesprek sluit af met de oproep dat iedereen die zich geroepen voelt om rond een bepaald thema te werken dit zeker moet doen. Uit deze sessie blijkt dat dit kan gebeuren in een brede samenwerking, en dat het agentschap Onroerend Erfgoed, VONA en de universiteiten hierin zeker kunnen/zullen meewerken en ondersteunen.

RONDE Tafel 3: EVALUATIERAPPORT ARCHEOLOGIE

De bedoeling van deze rondetafel is vooral om de bevindingen uit de evaluatie van het archeologiehoofdstuk voor het jaar 2017 te bespreken met betrokkenen uit de archeologische sector. De deelnemers zijn zelf erkend archeoloog of werken voor een erkend archeoloog, zijn in dienst van een erkende IOED of onroerenderfgoedgemeente, of geven advies aan bouwheren. Slechts een beperkt aantal aanwezigen heeft het evaluatierapport effectief gelezen, onder meer als voorbereiding op het gesprek. Men vraagt dan ook dat Onroerend Erfgoed op regelmatige basis dit soort zaken actief zou verspreiden naar de archeologische spelers. Dat kan bv. in de vorm van een infografiek, wat een goed overzicht biedt en uitnodigt tot lezen.

Het gesprek vertrekt vanuit de vraag **of er vaststellingen in het evaluatierapport zijn die verbazing opwekken**. Een aantal mensen geeft aan dat ze de totale kostprijs voor archeologisch onderzoek hoog vinden, zeker omdat dit bedrag nog niet volledig is. Ze vinden dat vooral voor archeologisch vooronderzoek waarbij de archeoloog op voorhand al kan inschatten -op basis van ervaring over de locatie of het soort werken- dat er geen of slechts geringe archeologische waarde zal zijn. Anderen relativeren deze stelling en vinden dat de kostprijs best wel meevalt. Afgezet tegen de kostprijs van bouwprojecten is archeologie maar een klein aandeel. Er heerst wel een consensus dat de kostprijs hoog is voor archeologienota's waar op basis van enkel bureauonderzoek wordt geconcludeerd dat geen verdere maatregelen nodig zijn. Sommigen opperen dat de overheid vooraf zou kunnen aangeven of archeologisch vooronderzoek nodig is. Anderen wijzen erop dat dit terug gaat naar de vroegere situatie met een advies van overheidswege en dat deze piste verlaten is.

Vervolgens komt het gesprek op **wat er ontbreekt in het evaluatierapport of op een andere manier gebracht moet worden**. Men geeft aan dat de interpretaties die gemaakt worden, niet alleen in het rapport maar ook daarnaast, te veel als een wij/zij verhaal gebracht worden. De interpretaties worden gemaakt vanuit de Vlaamse Overheid en houden onvoldoende rekening met de lokale situatie, zijn vooringenomen, of gaan voorbij aan de rol van het agentschap zelf. Daardoor is de communicatie soms te hard en te gekleurd. Het agentschap zou meer context moeten geven en meer in interactie moeten gaan met de betrokkenen om een beter beeld te krijgen vooraleer te interpreteren en te communiceren. Men wijst er ook op dat het agentschap soms een bepaald standpunt inneemt of zijn werking aanpast, bv. naar aanleiding van wijzigingen aan regelgeving, zonder hier op voorhand over te communiceren. Dat heeft een negatief effect op de werking van de erkende archeologen en moet meer in rekening genomen worden bij communicatie. Het agentschap geeft aan dat de formulering van de boodschap soms anders kan worden geïnterpreteerd dan ze bedoeld was. Het agentschap zal dan ook neutraler communiceren en "wij/zij" actiever vermijden.

Als tweede ontbrekende aspect haalt men de werking van het agentschap als actor aan. Het evaluatierapport gaat in op de werking van erkende archeologen, onroerenderfgoedgemeenten, IOED's, enz. maar niet op de rol en werking van het agentschap. Terwijl dat toch een belangrijke actor is in het archeologische proces. Men verwacht dat het evaluatierapport ook een soort doorlichting van de rol van het agentschap zou bevatten. Als invalshoek geeft men onder meer de frequentie van verschillende weigeringsgronden voor archeologienota's (in categorieën), de link tussen slaagpercentage van archeologienota's en wijzigingen aan de regelgeving of procedures, differentiatie van weigeringen naar regio, werklast per erfgoedconsulent (anoniem, per VTE), en de doorlooptijd van de beoordeling. Men geeft in dit kader aan dat men aanvoelt dat de behandeling verschillend kan zijn afhankelijk van de consulent, en dat dit wel eens gerelateerd zou kunnen zijn aan de werklast per consulent. Dit soort zaken wil men in cijfers zien, zodat het probleem verholpen kan worden of de perceptie wordt rechtgezet. Het agentschap geeft aan dat het ontbreken van het agentschap als actor een bewuste keuze was, om te vermijden dat het rapport een werklastmeting

van het agentschap zou lijken en meer over de werking van het agentschap zou gaan dan over het archeologietraject. Wat betreft de redenen van de weigeringen is er vaak niet één reden, maar een combinatie. Ook is het mogelijk dat de erkende onroerendergoedgemeenten andere criteria hanteren. Een statistische benadering van de weigeringsgronden zal dus niet evident zijn, maar het is zeker een interessante invalshoek.

Een volgende aspect dat men mist in het rapport zijn de doelstellingen van het Onroerendergoeddecreet. Men verwijst onder meer naar de voorkeur voor behoud in situ en de klemtoon op het voorafgaand uitvoeren van vooronderzoek. Dat zijn duidelijke beleidskeuzes uit het Onroerendergoeddecreet en men verwacht dat de evaluatie nagaat of die bereikt worden. Men wil ook weten in welke mate de sector bijdraagt aan het realiseren van die keuzes. De cirkel tussen de evaluatie en de doelstellingen uit het decreet is nu niet rond.

Daarnaast verwijst men ook naar het geringe aanbod van informatie over metaaldetectie. Men heeft onder meer het gevoel dat een groep detectoristen niet meldt en vraagt wat het agentschap daaraan doet. Onroerend Erfgoed geeft aan dat er momenten met de metaaldetectie gepland zijn. Daar zal het agentschap hen informeren en sensibiliseren over de noodzaak te melden en over de beginselen van de Code van Goede Praktijk.

Een aantal aanwezigen zijn vragende partij naar meer gepersonaliseerde gegevens. Zo zou elke erkende archeoloog een document kunnen krijgen met daarin een aantal kerngegevens over zijn werk (aantallen indieningen, slaagpercentage, ...) en een benchmarking ten opzichte van de rest van de sector. Zo kan een archeoloog zelf beter inschatten waar hij staat.

Een ander aspect dat men mist is onderzoek naar “ontwijkingsgedrag” bij bouwheren, waarbij die percelen opdelen en projecten opsplitsen om zo onder de drempelcriteria te blijven en een archeologisch traject te ontlopen. Het agentschap staat open voor een dergelijk onderzoek, maar geeft aan dat dit niet evident zou zijn. Je kan immers niet zomaar achterhalen of twee vergunningen die aan mekaar grenzen eigenlijk een totaalproject zijn. De IOED's geven aan dat zij mogelijk een rol kunnen spelen: zij hebben immers zicht op de omgevingsvergunningen binnen hun gemeenten.

Vanuit die ervaring geeft men ook mee dat dit fenomeen sterk samenhangt met de individuele vergunningverlener: de ene staat dergelijke praktijken toe, de andere niet. Vanuit de kant van de IOED's merkt men ook op dat de evaluatie bij de financiële effecten niet ingaat op de investeringen door onroerendergoedgemeenten, en die zijn toch aanzienlijk. De gemeenten kunnen archeologie als aparte code opnemen in het BBC-systeem zodat deze budgetten onderscheidbaar zijn van de budgetten voor andere erfgoeddisciplines. Maar misschien doet niet iedereen dat. Men stelt voor om hierover te overleggen met de erkende gemeenten om dit uniformer te doen. Het is immers belangrijk dat duidelijk gemaakt wordt dat niet alleen bouwheren en de Vlaamse Overheid investeren in archeologische erfgoedzorg.

Vervolgens peilt het gesprek naar **verklaringen die men uit de eigen praktijkervaring ziet voor bepaalde fenomenen die in de evaluatie vastgesteld zijn**. Het uitstellen van het vooronderzoek is bijna standaard, hoewel de regelgeving dit als een uitzondering voorzag. Men haalt hier verschillende redenen voor aan. Vanuit praktisch oogpunt is een uitgesteld traject gemakkelijker in te plannen omdat de archeoloog dan minder kort op de bal moet spelen. Een andere reden ligt in het feit dat nog niet alle concrete (uitvoerings)details over de geplande werken gekend zijn op het moment van vergunningsaanvraag, wat ook niet nodig is voor de vergunningsaanvraag (bv. funderingswijze, werfzones, ...). Om de archeologische impact te kunnen inschatten zijn deze elementen wel nodig. Dat leidt ertoe dat men met een heleboel scenario's moet rekening houden in de archeologienota en dan telkens redenen wanneer bepaalde zaken achterwege gelaten kunnen worden. Of dat bouwheren verder moeten gaan in het vastleggen van aspecten van hun bouwproject die ze anders

pas later zouden regelen. Dit zorgt voor vertraging en vaak ook voor weigeringen van de archeologienota. Dan is uitstellen van het vooronderzoek eenvoudiger.

Een ander fenomeen waarvoor men verklaringen vraagt is het verschil in beslissingen tussen het agentschap en de erkende onroerenderfgoedgemeenten. In het evaluatierapport wordt dit fenomeen vastgesteld maar wordt geen eenduidige verklaring geboden. Daardoor lijkt het alsof het agentschap hier geen problemen in ziet. Onroerend Erfgoed is niet tevreden over dit verschil, maar geeft aan dat er veel oorzaken kunnen zijn en dat het niet zomaar te zeggen valt welke doorweegt. Ook zijn de onroerenderfgoedgemeenten niet gebonden aan dezelfde criteria als degene die het agentschap hanteert. Als een van de redenen geeft men vanuit de ervaring aan dat men bij erkende onroerenderfgoedgemeenten meer vooroverleg houdt met de erkende archeoloog, wat zorgt voor minder weigeringen. Het hogere aandeel stilzwijgende beslissingen komt doordat men vaker buiten termijn gaat door de lagere frequentie van de collegezittingen. Men haalt aan dat ook dit een voorbeeld is van een situatie waar de evaluatie meer verhalen achter de cijfers zou moeten geven zodat de context duidelijk is.

Aan het einde van het evaluatierapport zijn een aantal **engagements en aanbevelingen opgenomen. Zijn hier nog aanvullingen of opmerkingen bij?** Men merkt op dat een van de doelstellingen van het Onroerenderfgoeddecreet was om meer geïntegreerd te werken. Men vraagt of het agentschap mogelijkheden ziet om dat in de praktijk toe te passen. Bij restauraties van beschermde monumenten worden bijvoorbeeld geregeld archeologische aspecten genegeerd, en ook in de beheersplannen ontbreekt dit. Een geïntegreerde aanpak kan helpen om tot één erfgoedbeleid te komen dat rekening houdt met monumentenzorg, archeologische zorg, enz. Momenteel komt het geïntegreerde werken er te weinig uit in de werking en het beleid van de Vlaamse overheid. Deze vaststelling is terecht, maar ondanks de ambities van het Onroerenderfgoeddecreet zijn er tegelijk andere maatschappelijke tendensen die dit afremmen. De aanbeveling uit het evaluatierapport over een derde traject voor archeologie bij werken aan beschermd erfgoed is bijvoorbeeld niet weerhouden, omdat men vindt dat dit via de toelatings geregeld moet worden en dat archeologie geen te zware claim mag leggen op restauratieprocedures. Daarnaast is er een algemene consensus dat er meer stabiliteit moet zijn in de regelgeving. Het veelvoud aan aanpassingen van de afgelopen jaren leidt tot onzekerheid en wantrouwen en het belemmert het investeringsklimaat voor de archeologische bedrijven. Men is het dan ook volmondig eens met deze aanbeveling uit de evaluatie.

In de loop van het gesprek komen verschillende **ervaringen en vaststellingen aan bod vanuit de praktijkuitvoering van het archeologietraject.** Deze zaken zijn niet te vatten in cijfers en gaan vaak over de praktische uitvoering van de regelgeving of de werking van het agentschap. Dit soort informatie komt niet voor in het evaluatierapport, wat men betreurt.

Aan de hand van verschillende situaties illustreert men het aanvoelen dat de consistentie bij de werking van het agentschap zoek is. Zo verwijst men naar het weigeren van archeologienota's op basis van elementen die bij de melding van het vooronderzoek wel aanvaard werden. Een ander voorbeeld is een principiële verschil in interpretatie of waardering van bepaalde sites tussen archeoloog en agentschap, wat een impact heeft op de slaagpercentages. Een verschil in visie over de aanpak van het archeologisch traject tussen de archeoloog en het agentschap kan ook leiden tot vertraging en meer weigering. Hierdoor voelen sommige archeologen zich gevisieerd. Ook ervaart men verschillen in interpretatie die afhankelijk zijn van de individuele consultant wat tot een gevoel van willekeur leidt.

Daarnaast haalt men aan dat men de consultants nooit meer op het terrein ziet waardoor afstand en communicatiekloof groter zijn geworden. Men is van mening dat er minder geweigerd zou worden indien de consultant de situatie op het terrein zelf gezien zou hebben. Het is immers

//

onmogelijk om altijd alles volledig in een rapportering weer te geven. Het agentschap geeft aan dat het weet heeft van deze bekommernissen en maakt momenteel een interne oefening over hoe het terug meer erfgoedconsulenten op het terrein kan inzetten. Politiek heeft men de wens geuit dat de klemtoon zou verschuiven van de individuele dossierbeoordeling naar de opvolging van de erkenning. Het agentschap maakt momenteel de oefening hoe dat in praktijk gebracht zal worden en bereidt zich voor op die herpositionering. De rol van de consulent zal immers verschuiven. Ook aspecten als vooroverleg en ondersteuning komen bij die herpositionering aan bod.

Een ander aspect dat uitgebreid aan bod komt is de vraag naar meer flexibiliteit. Men ervaart dat de erkende archeoloog nu te veel in een keurslijf wordt gedwongen en allerlei zaken op voorhand moet vastleggen of rigide vast hangt aan dingen die eerder zijn vastgelegd. Men wil dat er meer zaken opengelaten kunnen worden en dat de erkende archeoloog ruimte moet hebben om zaken ad hoc in te vullen wanneer ze zich voordoen. Men wil meer kunnen afwijken van de Code van Goede Praktijk en de plannen van aanpak uit meldingen en (archeologie)nota's om zo beter te kunnen inspelen op de realiteit van het terrein. Dit biedt ook meer mogelijkheden voor interactie tussen de erkend archeoloog en de projectontwikkelaar gedurende het bouwproject. Men geeft een aantal voorbeelden zoals de afbakening van de op te graven zone die nog aangepast moet kunnen worden op het terrein in functie van de uitvoeringswijze van de werken, de keuze om met rijplaten te werken of om op te graven die men zelf bepaalt in functie van de inplanting van werfzones door aannemers, enz.

Men merkt ook dat sommige initiatiefnemers de niet-vergunningsplichtige werken achterhouden. Enerzijds gebeurt dit uit angst voor een weigering omdat dit soort werken vaak nog niet vastliggen voor de vergunningsaanvraag, anderzijds om minder archeologie te moeten doen. Men oppert dat het te overwegen valt om de niet-vergunningsplichtige werken uit de archeologieregelgeving te verwijderen. Dit is zeker niet het beste voor archeologie, integendeel, maar kan wel juridisch beter zijn. Het zorgt voor meer duidelijkheid en het kan de relatie tussen de erkend archeoloog en zijn klant verduidelijken. Het kan een grotere vertrouwensbasis geven.

Men ervaart ook een discrepantie tussen de erkenning als rechtspersoon en de erkenning als natuurlijk persoon. De verantwoordelijkheid bij het indienen van archeologienota's en nota's ligt daarbij moeilijk. Volgens vele deelnemers ligt de eindverantwoordelijkheid het best bij de rechtspersoon in de plaats van de natuurlijk persoon. Het agentschap geeft aan dat de situatie met een gedeelde verantwoordelijkheid gelijkaardig is aan de situatie bij bv. bodemsanering en MER, en dat er bij opvolging en evaluatie altijd in eerste plaats naar de rechtspersoon wordt gekeken.

In aanvulling daarop stelt men de vervaltermijn van de opgravingservaring bij de erkenning als archeoloog in vraag. De vrees leeft dat er te snel een verlies van erkenning kan optreden na ziekte, zwangerschap, enz. Veel aanwezigen vinden dat er wel veldervaring moet zijn, maar dat die niet gebonden mag zijn aan een vervaltermijn. Het is niet omdat men minder op het terrein komt, dat men plots al zijn kennis zou verliezen. Men haalt aan dat het agentschap oordeelt over archeologienota's, maar de consulenten ook lang niet allemaal voldoen aan de vereiste voor recente ervaring. Het agentschap verwijst naar de recente versoepeling van de "vervaltermijn" van opgravingservaring voor natuurlijke personen en dat die het gevolg is van signalen uit de sector. Het is niet uit te sluiten dat in de toekomst ditzelfde onderwerp terug op tafel komt, ook voor de archeologen in functie van een rechtspersoon, wanneer dit issue meer prangend wordt.

Er bestaat in de groep ook een algemeen gevoel niet gehoord te worden door het agentschap, en meer bepaald geen contact meer te hebben met de erfgoedconsulenten (vanuit dat opzicht vindt men het ook jammer dat er geen consulenten op de interactiedag aanwezig zijn). Men vindt dat de menselijke relaties verdwenen zijn en men wil terug meer contact en meer mogelijkheid tot overleg. Het ontbreken van dat laatste ziet men als een van de grote redenen voor weigeringen van

archeologienota's. In aanvulling daarop geeft men aan dat het nuttig zou zijn om op regelmatige basis feedback te krijgen, en dit voor iedereen en niet alleen de "slechte leerlingen". Men vreest dat het huidige evaluatie-instrument te drastisch is om onmiddellijk toe te passen. De inzet van evaluatie en remediëring (waaronder schorsing van de erkenning) mag niet zomaar uit de lucht komen vallen. Het agentschap geeft aan dat de feedbackgesprekken geen dwingend karakter hebben. Op dit moment zijn het inderdaad de minder goed presterende bureaus die een uitnodiging krijgen voor een dergelijk gesprek. Dat is vooral bedoeld om hen te duiden welke problemen het agentschap waarneemt en te horen wat daar de oorzaak van is en hoe men hieraan werkt. Ook de archeologen kunnen zelf om feedbackgesprekken vragen. Die gebeurt gebundeld op het niveau van de werking van de erkende archeoloog (veelal rechtspersoon) en gaat niet over individuele dossiers. Op een dergelijk gesprek zijn overigens ook consultants aanwezig. In de toekomst zal het agentschap meer inzetten op feedback met de erkende archeologen. Verschillende aanwezigen geven aan dat er al lang vraag bestaat naar een permanent opvolgingsdossier van de erkende archeoloog, met toegang tot de gegevens daarin door diezelfde archeoloog. Die vraag is al vaak naar voor gebracht.

Tot slot stond het gesprek verschillende keren stil bij **bekommernissen en vragen bij de komende wijzigingen aan de regelgeving**. Zo zijn er deelnemers die verheldering vragen bij de toekomstige gelijkstelling van de erkenningen van rechtswege van (inter)gemeentelijke erkende archeologen met een type 2 erkenning. Een aantal van hen geeft aan dit als een degradatie te ervaren en niet in te zien waarom er een onderscheid zou moeten zijn met de gelijkstelling van andere erkende archeologen die wel een type 1 erkenning krijgen. Sommige aanwezigen vinden de erkenning type 2 geen goede zaak. De beste archeologienota's worden volgens hen geschreven door de archeologen met het meeste veldervaring. Nu kan een pas afgestudeerde ook archeologienota's schrijven en dat gaat de kwaliteit niet ten goede komen. Anderen vinden de type 2 erkenning juist wel een goede zaak. Op die manier kan de archeoloog zich focussen op het schrijven van archeologienota's zonder zich zorgen te moeten maken dat hij die erkenning zal verliezen wanneer hij niet genoeg veldwerk verricht. Ook voor gemeenten kan dit interessant zijn omdat ze zo voor eenvoudige dossiers zelf een archeologienota kunnen laten maken door een archeoloog die voor hen werkt.

Ook de gemeentelijke vrijstelling voor archeologienota's leidt bij een aantal aanwezigen tot bekommernis. Zij vrezen dat bouwheren tot een overeenkomst zouden komen met gemeenten om percelen onterecht vrij te stellen vanuit economische overwegingen. Het agentschap verduidelijkt dat de vrijstellingen gelden op perceelsniveau en niet op dossiersniveau. De procedure hiervoor is in wezen weinig verschillend van de huidige procedure voor het vaststellen van de GGA- kaart, al zal de erkende onroerenderfgoedgemeente autonoom beslissen. Andere aanwezigen wijzen er op dat er toch genoeg checks in het systeem zitten en dat deze nieuwe vrijstelling juist een positieve zaak is, onder meer om lokale kennis in het spel te brengen wat bij de GGA-kaart minder het geval is.

Tot slot komt ook de toekomstige verplichte opleiding over de Code van Goede Praktijk ter sprake. Men vindt geen slechte zaak, vanuit het aanvoelen dat te weinig archeologen de code echt goed kennen. Maar het moet meer zijn dan een vrijblijvende opleidingsdag. Er moet meer tegenover staan, bv. door het afnemen van een test of het geven van een certificatie. De inspanning die men levert om de opleiding bij te wonen moet de moeite lonen.

beter moeten, zowel voor AZ als voor GGA. Men suggereert dat de erkende archeoloog zelf bij het opladen van zijn dossier deze zones zou kunnen intekenen in het archeologieportaal.

Men geeft aan dat **niet enkel ruimtelijke ontwikkelingen, maar ook natuurlijke erosie een bedreiging** is. Men vraagt zich af of voor deze sites ook AZ's worden opgemaakt. Het agentschap reageert dat aan een AZ geen beheersmaatregelen vasthangen, en dat dit dus niet het meest geschikt instrument is. Een bescherming zou beter zijn, maar die kan het landgebruik dan weer niet beperken of wijzigen dus kent ook beperkingen. Beheersovereenkomsten, op basis van andere wetgeving, zijn ook een optie, maar die zijn dan weer beperkt in de tijd. Men vindt dat het agentschap bij sites die bedreigd zijn door erosie maatregelen moet nemen voor behoud, desnoods door opgraving.

Vervolgens pleit men voor een **betere monitoring en handhaving van beschermde archeologische sites**. Eigenaars zijn zelf geen vragende partij voor monitoring door Monumentenwacht. Nochtans is er nood aan goede monitoring. Men vindt dat de opdracht daarvoor gevraagd zou moeten worden via een andere instantie, bijvoorbeeld het agentschap. Ook lokale instanties zouden een actievere rol kunnen spelen. Het opmaken van een beheersplan, zoals voorzien in de regelgeving, zou het probleem van monitoring deels kunnen opvangen, maar dit kost tijd en geld. Eigenaars hebben daarnaast schrik voor eventuele beperkingen vanuit zo een beheersplan. Men geeft wel aan vragende partij te zijn voor een handleiding die gericht is op de opmaak van een beheersplan voor een archeologische site en de mogelijkheden die dergelijk plan biedt.

Met betrekking tot lokaal draagvlak voor archeologische zones geeft men aan dat er in tegenstelling tot bv. bouwkundig erfgoed weinig lokale experts en partners aanwezig zijn. Het is bijgevolg minder evident om het lokale draagvlak te verruimen.

Veel **beschermde monumenten** bevatten ook een archeologische component of zijn eigenlijk een archeologische site. Men vraagt zich af hoe dit opgelost kan worden. De doelmatigheid van beschermingen van archeologische sites (onder verschillende beschermingsstatuten) werd recent onderzocht door het agentschap Onroerend Erfgoed. Dat rapport is binnenkort beschikbaar. Bovendien is de ondergrond van verschillende monumenten mee beschermd omdat die verbonden is met het bovengrondse monument. De waarden waarom bovengronds beschermd werd, moeten dan wel verband houden met wat er onder de grond aanwezig is. In andere gevallen zou een extra bescherming als archeologische site nodig zijn.

Men vraagt naar de **prioriteiten van het agentschap m.b.t. AZ en beschermingen**. Daarbij verwijst men naar bepaalde types landelijke sites die nu verdwijnen omdat ze niet gevat worden door de oppervlaktedrempels. Het agentschap is zich bewust van deze situatie, maar geeft aan prioriteiten te moeten stellen binnen de beschikbare tijd en middelen. Beschermingstrajecten gebeuren thematisch, maar dat belet niet dat ook ad hoc beschermingsaanvragen en voorstellen voor AZ's kunnen ingediend worden. Ook daarbij kunnen lokale actoren een belangrijke rol spelen. Vanuit de hoek van de IOED's wordt gerepliceerd dat men het weinig nuttig vindt om voorstellen in te dienen als die toch niet vastgesteld worden. Hierop komt de repliek dat deze dossiers in afwachting van een vaststelling wel ontsloten worden via de inventaris Onroerend Erfgoed en het Geoportaal (kaartlaag wetenschappelijke inventaris). Zo dragen ze alvast bij aan de kennisverspreiding en kunnen ze meegenomen worden bij de opmaak van archeologienota's. Men geeft als tweede bedenking aan dat het indienen van voorstellen door IOED's kan leiden tot een onevenwicht: gemeentes die lid zijn van een IOED zouden dan meer AZ's en beschermde sites hebben, wat maatschappelijk moeilijk ligt en door de intergemeentelijke dienst moeilijk te verantwoorden is naar het lokale bestuur. Uit het gesprek komen sites met walgracht, Romeinse villa's, en kloosters en abdijen verder naar voor als voorstellen voor thematische inventarisaties.

Vervolgens wordt gepolst of er nog onderzoeken lopende zijn in functie van toekomstige beschermingen. Dat blijkt het geval te zijn voor de Zwinhavens, de burcht van Kolmont, en een aantal grafheuvel- en celtic field complexen.

Ook komt de vraag aan bod of er nog acties nodig zijn voor **rivier- en zeebodems**. Wat betreft de zeebodem verloopt bescherming via de federale wetgeving. Sinds kort zijn wrakken die meer dan 100 jaar geleden gezonken zijn overigens automatisch beschermd. Voor de binnenwateren werkt het agentschap aan een inventaris. Men geeft aan dat er ook nood is aan richtlijnen voor baggerwerken, zowel wat betreft uitvoering daarvan als wat betreft archeologische opvolging. In antwoord geeft het agentschap aan dat het ook werkt aan aanbevelingen voor beheer van scheepswrakken.

Na de archeologische zones komt het gesprek op de **GGA-kaart**. Men vraagt of het **DHM2** al vlakdekkend werd gescreend. Het agentschap geeft aan dat het gedetailleerde Hillshades en Sky View Factor modellen besteld heeft voor gans Vlaanderen, en dat deze binnenkort voor iedereen beschikbaar zullen zijn via het Geoportaal van Onroerend Erfgoed.

Vanuit de hoek van de IOED's wijst men erop dat het voor de lokale politiek belangrijk is dat de **GGA-kaart regelmatig een actualisatie krijgt op initiatief van de IOED**. Men vraagt op welke manier het agentschap Onroerend Erfgoed te werk gaat bij het screenen van gebieden. Gebeurt dat geografisch en systematisch per deelgebied of eerder sporadisch en ad hoc? Het systematisch screenen blijkt moeilijk te liggen. Dat vergt een grotere inzet van middelen dan nu mogelijk is. Zo zou een grondige update voor de stadskernen erg zinnig zijn, maar is deze informatie niet voorhanden binnen Onroerend Erfgoed. Hier zou de lokale werking van een stad of gemeente dus een grotere rol kunnen spelen. In dit verband haalt men aan dat in stadskernen vaak niet opgegraven wordt tot op volledige diepte, en een GGA dan niet mogelijk is. Hetzelfde geldt voor havengebieden met grote ophogingen. Een GGA-kaart in 3D die rekening houdt met diepte zou een oplossing kunnen zijn. Dat is al langer voorwerp van discussie, maar is binnen het huidige regelgevende kader niet voorzien.

Men suggereert in de kantlijn dat het nuttig zou zijn om met de Vlaamse Bouwmeester samen te zitten over richtlijnen voor **archeologievriendelijk bouwen**. Archeologiesparend bouwen blijkt namelijk vaak moeilijk realiseerbaar omwille van stedenbouwkundige voorschriften. Men is het er over eens dat Vlaanderen op dat vlak achterophinkt ten opzichte van de ons omringende landen.

Tot slot komt het gesprek op **metaaldetectie**. Men merkt op dat archeologische sites bezocht worden door detectoristen die er op grote schaal detecteren en zich niet beperken tot de maximale diepte van 30 cm. Deze sites geraken bekend omdat ze AZ zijn (al dan niet vastgesteld) of omdat ze uit archeologienota's naar voor komen als resultaat van vooronderzoek. Deze informatie is publiek beschikbaar en wordt door detectoristen als bron gebruikt. Men vraagt hoe dit opgelost kan worden. Als optie wordt geopperd om detectie ook te verbieden in vastgestelde archeologische zones en archeologische zones uit de wetenschappelijke inventaris, naar analogie met het verbod in beschermde archeologische sites. Men verwijst ook naar ervaringen uit het (recente) verleden waar overtredingen m.b.t. metaaldetectie worden doorgegeven aan de inspectiediensten, maar hier vervolgens geen gevolg aan gegeven wordt. Dat is weinig motiverend. Er blijken al een aantal veroordelingen te zijn, maar die zijn eerder ad hoc. Het klopt dat er weinig vat is op de metaaldetectoren. Vanaf volgend jaar komt er een doorstart van Medea. In dat kader zijn ook afspraken gemaakt over samenwerking en sensibilisering. Ook wordt gedacht aan richtlijnen voor bv. conservatie van detectievondsten en voor slagveldsites. Ook de sociale media kunnen een rol spelen. Het agentschap onderstreept dat het belangrijk is om vastgestelde overtredingen systematisch te blijven melden aan de politie en het agentschap. Desnoods kan klacht neergelegd worden tegen onbekenden. Enkel op die manier kan er een volledig beeld zijn van de inbreuken op onze regelgeving.

RONDE Tafel 5: DEPONERING

Deze rondetafel draaide rond de centrale vragen: “Hoe kan een betere **afstemming** bereikt worden tussen de **noden** van de archeologen en het **aanbod** van de depots?” en “Hoe kunnen de **vereisten** van de depots **beter ingebed** in het **archeologisch proces en de praktijk**?”. Aan het gesprek namen depotverantwoordelijken en (medewerkers van) erkende archeologen deel.

Een eerste thema vertrok vanuit de vaststelling dat **depots van in het begin van het archeologische traject betrokken willen zijn** om niet voor verrassingen te staan, terwijl veel uitvoerders het depot pas contacteren nadat het hele onderzoeksproces doorlopen is. Voor depots is het namelijk belangrijk om te weten welke hoeveelheden en welke types materiaal ze kunnen verwachten. Ook bestaan er voor de aanlevering van het ensemble vaak randvoorwaarden waar de archeoloog best al van op de hoogte is tijdens de uitvoering van het onderzoek. Als oorzaken verwijst men naar onduidelijkheid en tijdsgebrek. Vroeger bestond er geen structurele mogelijkheid tot deponeren en dat werkt nu nog door, onder meer door achterstand. Het inschatten van hoeveelheden gebeurt meestal pas later in het onderzoeksproces en deponeren verschuift men vaak naar een moment dat het wat rustiger is op het terrein, bv. de winterperiode. Voor vooronderzoek kan men begrijpen dat inschattingen niet evident zijn, maar voor opgravingen zou dat toch al in een vroeger stadium moeten kunnen. Dat biedt ook meer mogelijkheden naar selectie en prioriteiten. Daarnaast bestaat er blijkbaar een terughoudendheid om de zakelijkrechthouder vanaf het begin te informeren. Zo lang er een prijskaartje hangt aan deponeren nemen velen daarvan het risico om het ensemble zelf te beheren zonder (veel) onderhoud tot ze er op aangesproken worden. Als antwoord op de vraag hoe depots beter op de hoogte kunnen zijn van startende opgravingen suggereert men enerzijds het Archeologieportaal (geautomatiseerde melding dat een opgraving gestart is), met de kanttekening dat dit mogelijk problemen oplevert m.b.t. privacy. Anderzijds denkt men aan een automatische mail die vanuit het bureau naar het depot vertrekt bij de aanvang van de opgraving, dus meer op officiële manier. Als conclusie voor deze problematiek stelt men voor om afspraken te maken tussen VONA en het Depotnetwerk over de manier waarop archeologen aan de depots kunnen melden dat ze een opgraving starten. Daarnaast wil men een gemeenschappelijke vraag van VONA en het Depotnetwerk stellen aan Onroerend Erfgoed over de mogelijkheden om dit te automatiseren via het Archeologieportaal.

Als tweede onderwerp kwamen de **verschillende verpakkingsregels van de diverse depots** aan bod. Uitvoerders zijn vaak actief in verschillende regio's en krijgen dus te maken met verschillende depots, die elk hun eigen regels hebben over verpakkingsmiddelen, ook al zijn de basisregels gelijk op basis van de Code van Goede Praktijk. Men geeft aan dat een tijdige interactie tussen depot en archeoloog, zoals eerder aangehaald, hier al een deel van de oplossing kan bieden. Men suggereert verder dat een verkoop van specifiek verpakkingsmateriaal door het depot ook kan helpen. Men plaatst hier twee kanttekeningen bij: sommige depots bieden gratis verpakkingsmateriaal aan, en het statuut van het depot (overheid, vzw, ...) speelt ook een rol in het al dan niet kunnen verkopen van materiaal. Het depotnetwerk zal zich buigen over de vraag of de depots specifieke verpakking kunnen verkopen aan de uitvoerders.

Vervolgens komt het gesprek op de **problematiek dat in bepaalde gebieden geen erkende depots beschikbaar zijn**. De uitvoerders vinden gemakkelijk hun weg naar de bestaande erkende depots via het internet, maar dat lost hun probleem niet op voor gebieden zonder depot. Dit is momenteel vooral het geval in Limburg en West-Vlaanderen. Er bestaat in elk geval consensus dat er zo veel mogelijk ensembles in erkende depots terecht moeten komen en zo min mogelijk mogen achterblijven bij zakelijkrechthouders. Het laten staan bij de uitvoerders is geen optie: niet iedereen heeft daar nu de plaats voor, niet iedereen kan extra plaats voorzien, en men vindt het ook niet

wenselijk dat de deponering geprivatiseerd zou worden (door ruimte te voorzien tegen betaling). Als er geen erkend depot is, vindt men een niet-erkend depot het beste alternatief. Maar daarvoor is er nood aan een overzicht van dergelijke depots en dat bestaat nu niet. De erkende depots kunnen eventueel kwaliteitsafspraken maken met niet-erkende depots en hen ondersteunen. Ze kunnen bovendien kwalitatieve depots stimuleren om toch voor een erkenning te gaan. Men plaatst als kanttekening dat er geen concurrentie mag ontstaan tussen niet-erkende en erkende depots en dat niet alle depots erkend willen zijn gezien daar veel bij komt kijken. Bij een deponering bij een niet-erkend depot moet de uitvoerder duidelijk maken aan de zakelijkrechter van het ensemble dat die dan niet vrijgesteld is van zijn verplichtingen m.b.t. instandhouding. Dat is bij een erkend depot wel het geval. Het depotnetwerk zal zich buigen over de vraag naar een lijst van niet-erkende depots, met de bijvragen of hier een kwaliteitslabel aan gekoppeld kan worden en een indicatie van de materialen waarmee men bij elk depot terecht kan. De prioriteit moet dan liggen bij gebieden waar momenteel geen erkende depots aanwezig zijn.

Hierna komt de vraag op tafel **wie instaat voor het bewaren van de onderzoeksdocumenten** (het "archeologisch archief"): is dat een taak van de depots of een taak van Onroerend Erfgoed? De rapportering moet men nu al digitaal aanleveren bij Onroerend Erfgoed, dat vervolgens deze documenten online ontsluit. Dat is niet het geval voor de onderzoeksdocumenten. Is dat een taak die het agentschap bijkomend kan opnemen? En wat met de erfenis uit het verleden? Er bestaat al een hele verzameling aan opgravingsarchieven, die vaak in analoge vorm zijn. Wie zal instaan voor de digitalisering daarvan? Hoe kunnen we garanderen dat alles duurzaam leesbaar blijft? Onroerend Erfgoed engageert zich nu al om de onderzoeksrapporten digitaal te ontsluiten, inclusief alle plannen die daar deel van uitmaken. De bestanden die de archeoloog aanlevert zijn de bestanden die online komen. Maar dat is uiteraard niet het gehele onderzoeksarchief, en dat is technisch en qua data-capaciteit momenteel ook niet mogelijk. Voor de uitvoerders lijkt het logisch dat de onderzoeksdocumenten samen blijven met de vondsten en stalen, en dus mee door het depot bewaard worden (*dat is ook wat de regelgeving voorschrijft*). Maar dat neemt niet weg dat men een nood aanvoelt aan een databank op Vlaams niveau waar iedereen zijn digitale onderzoeksdocumenten kan onderbrengen (*zoals in Nederland de praktijk is*). Veel uitvoerder werken nu al volledig digitaal, en dan is er geen sprake van een "uniek" opgravingsarchief. Een minder intensief alternatief zou een centrale trefwoorden-inventaris zijn die toelaat om te zoeken op aard of kenmerken van de site, en die aangeeft waar het ensemble zich bevindt. Er blijven over dit onderwerp nog veel vragen open staan en het is niet duidelijk wie hier een oplossing in kan bieden.

Een volgende onderwerp gaat over **selectie, en dan met name bij stalen**. Bedrijven en depots ervaren beiden een plaatsgebrek door achterstand bij de verwerking daarvan en door een gebrek aan budget en faciliteiten om die stalen te zeven. Men neemt op het terrein stalen maar men komt er niet aan toe om deze allemaal te zeven, laat staan te verwerken. Dat leidt tot gigantische hoeveelheden onverwerkte stalen, die bovendien een specifieke bewaarproblematiek kennen. Vooral voor oudere opgravingen, toen assessment nog niet gangbaar of verplicht was, is deze problematiek erg groot. Daar heeft men helemaal geen zicht op het potentieel van deze stalen. Er bestaat wel consensus dat het enige criterium voor deselectie is dat een staal geen extra informatie meer biedt over het archeologische verleden. Daarmee verwant is er de vraag hoeveel staal men moet bijhouden om deze informatie te bieden (*bij welke hoeveelheid is het plateau van kenniswinst bereikt?*). Onroerend Erfgoed is bezig met het opstellen van selectiecriteria voor bv. bemonstering, bouwmaterialen en onverwerkte staalnames. Bij de depots hebben sommigen de mogelijkheid om verdere verwerking uit te voeren, maar de meesten beperken zich tot opslag en staan huiverachtig tegen het opnemen van grote hoeveelheden onverwerkte stalen met onbekend potentieel. De depots vinden overigens dat selectie een taak is van degene die het onderzoek uitvoerde, en niet van degenen die het ensemble zal bewaren. In de praktijk is dat vaak anders: door tijdsgebrek bij de uitvoerder is het de depotverantwoordelijke die noodgedwongen tot selectie moet overgaan. Men ziet een aantal aanzetten tot oplossing. Zo moet er een beter onderscheid zijn tussen

referentiestalen (met een specifiek doel) en niet-uitgezeefde bulkstalen (zonder specifiek doel). De depots aanvaarden best de referentiestalen, maar vinden het selecteren van de andere bulkstalen (bepalen potentieel) en de basisbewerking daarvan (zeven, drogen) als taak van de uitvoerders. De bureaus kunnen oplist de hoeveelheden (in m³) zij nog hebben staan van voor de assessmentverplichting en aangeven welke kennis de stalen nog kunnen opleveren, zonder een volledig assessment uit te voeren. Op basis daarvan kunnen de belangrijkste contexten gesignaleerd worden. Dat zeefonderzoek kan overwogen worden als onderwerp voor projecten in het kader van de subsidies voor synthese-onderzoek. Een aantal depots, die over de mogelijkheden beschikken, kan ook een rol spelen bij het uitzeven van deze stalen. Men concludeert dat er aanzetten zijn voor een oplossing, maar dat de erfenis erg groot is.

RONDETAFEL 6: REFERENTIECOLLECTIES

Deze rondetafel vloeit voort uit het recente onderzoeksrapport “*Referentiecollecties voor archeologisch onderzoek Een stand van zaken voor Vlaanderen*” door An Lentacker en Anton Eryvnc. De deelnemers hebben een achtergrond als archeoloog, natuurwetenschapper, depotbeheerder, museummedewerker en 3d-specialist. Het gesprek verloopt aan de hand van een aantal vragen.

Een eerste vraag peilt bij de aanwezigheid **of determinatie gebeurt door het “vastpakken” van een fysieke referentiecollectie, dan wel of dit ook kan via literatuur.** Heeft de dagelijkse archeologiepraktijk nood aan referentiecollecties? Hierover bestaat consensus dat het fysieke vastnemen van materiaal nog steeds de meest efficiënte manier van determineren is. Hier volgen een aantal vaststellingen uit die men nader bespreekt:

- Binnen de commerciële archeologie is het gebruikelijk dat experts worden uitgenodigd om grote materiaalcategorieën (zoals aardewerk) te komen bekijken. Voor minder courante materialen is dat al veel moeilijker.
- Niet alle commerciële bedrijven erkennen het nut van referentiecollecties, alhoewel referentiecollecties noodzakelijk zijn bij de opmaak van eindrapporten.
- De verder schrijdende technologische ontwikkelingen laten toe om digitale referentiecollecties op te stellen. Het uitwerken van zulke referentiecollecties zien de commerciële bedrijven niet als hun taak.
- Het raadplegen van een referentiecollectie gebeurt best steeds onder begeleiding van een expert. Maar die experts worden steeds ouder en de overdracht van kennis loopt mank. Men ervaart een gebrek aan permanente vorming.
- 3D-laserscanning is duidelijk de toekomst. Het scannen alleen is niet voldoende: er moet een extra informatie-fiche aangereikt worden dat mee digitaal ontsloten wordt. De vraag blijft dan wie er voor de server zorgt. Men heeft het aanvoelen dat het manueel vastnemen daarnaast toch ook belangrijk blijft.

Een volgende vraag gaat over de **rol die de sector voor zichzelf ziet in het opbouwen van referentiecollecties en wat de rol van het agentschap Onroerend Erfgoed** zou moeten zijn.

De deelnemers beseffen heel goed dat het opstellen van een referentiecollectie tijd, geld, personeel en een aangepaste infrastructuur vergt. Een oplossing zou zijn dat één neutrale partner dit zou uitbouwen, met steun van de commerciële bedrijven en andere instanties. Als niemand die rol op zich neemt, gaan verschillende (commerciële) projecten los naast elkaar ontstaan. Consultatie van de collecties gaat alleen tegen betaling kunnen. Deze ontwikkeling is niet wenselijk maar zeer reëel.

Bij wijze van inspiratie verwijst men naar twee recente initiatieven. In Engeland start een project, gefinancierd door Historic England waarbij alle bestaande referentiecollecties van dierlijk bot in een databank worden verzameld en toegankelijk worden gemaakt¹. Daarnaast wordt *Sketchfab* aangegeven als potentieel voorbeeld. Deze site verzamelt verschillende categorieën van 3D-modellen. De optie bestaat om de modellen in *Virtual Reality* te bekijken. Archeozoölogie is al vertegenwoordigd: <https://sketchfab.com/virtualcurationlab/collections/zooarchaeology>. De gebruikers zijn zeer divers: geïnteresseerde individuen (ontwikkelaars, gamers, artiesten, wetenschappers, ...) tot grote organisaties (musea, NGO's, scholen, ...). *Sketchfab* kan dienen als een

---

¹<https://historicengland.org.uk/research/current/heritage-science/building-a-national-zooarchaeological-reference-resource/>

neutraal platform waar 3D-scans van een bepaalde materiaalcategorie in een specifieke map worden geplaatst. Men kan textuur verwijderen, meetresultaten toevoegen, en het is zeer detaillistisch. Bovendien kent dit een groot bereik en is het geschikt voor publiekswerking. Het is duidelijk dat er veel potentieel is en dat er al een aantal zinvolle initiatieven bestaan: men moet niet van nul vertrekken.

Het agentschap wil na de verhuis van het depot naar Vilvoorde een testproject lanceren om referentiemateriaal voor dierlijke resten via het internet aan te bieden. Deze verzameling van foto's en scans kunnen een hulp zijn bij de herkenning van diersoorten op het terrein, bij het assessment, bij het uitzoeken van zeefstalen en bij het herkennen van specifieke contexten (vb, leerbewerking, beenderlijmproductie,...). Deze testcase moet gezien worden als een instrument, niet als een doel op zich. Er wordt ruimte voorzien voor interactie en feedback en uitbreiding van de collectie is altijd mogelijk.

Tot slot bespreekt men de mogelijkheden van een synthese-onderzoeksproject als (gedeeltelijke) oplossing. **Komt het opmaken van een referentiecollectie überhaupt in aanmerking voor deze subsidie?** Men komt tot de conclusie dat de opmaak van een referentiecollectie alvast goed scoort op de volgende beoordelingscriteria: participatief karakter, vergroting draagvlak, maatschappelijke relevantie en wetenschappelijke relevantie. Maar er is één bedrijf of instantie die het voortouw moet nemen, en dat kan uiteraard niet Onroerend Erfgoed zijn.

Men **concludeert** dat referentiecollecties noodzakelijk zijn en blijven, maar dat het onduidelijk is wie welke rol moet en kan opnemen. De overdracht van kennis blijkt een nijpend probleem, nu meer en meer experts op pensioen gaan. 3D-laserscanning ziet men als de toekomst, maar het grootste struikelblok blijft geld.

